

הכנסת הוועדה לענייני ביקורת המדינה

מס' סימוכין: 2025-207568

סיכום דיון

מיום רביעי, כ' בכסלו התשפ"ו, 10.12.2025, בנושא:
הליכי קבלת ההחלטות בממשלה בעניין כריית הפוספטים בשדה בריר –
בקשה לחו"ד לפי סעיף 21 לחוק מבקר המדינה - המשך דיון

הה"כ אלון שוסטר - יו"ר הוועדה - בדיון הקודם שהתקיים בתאריך 25 בנובמבר הוועדה שמעה מחברי הכנסת יוזמי הדיון, מראשי ונציגי רשויות מקומיות וממשרדי הממשלה את היקף הבעיה וההשלכות הבריאותיות והכלכליות של החלטת הממשלה לקדם תכנית לכריית פוספטים באזור שדה בריר.

נציגי משרדי הבריאות והגנת הסביבה הציגו הן בדיון והן במסמך אשר הגיע לוועדה לאחריו כי עמדתם המקצועית והבלתי תלויה היא שקיימות השלכות בריאותיות מאוד משמעותיות לכרייה באזור זה. עמדת משרד הבריאות לא באה לידי ביטוי ראוי ונציגי המשרד לא השתתפו בדיון שקיימה הממשלה בספטמבר האחרון. המשרד רואה לנכון לקיים דיון רציני לאחר הכנת תסקיר על ההשפעות על בריאות הציבור ועל הסביבה. גם המשרד להגנת הסביבה שלח התייחסות בעקבות הדיון וגם הוא סבור כי קיימת חשיבות רבה לגיבוש מדיניות עדכנית ומקיפה כאשר התייחסותו נוגעת אך ורק להשלכות הסביבתיות ולא כהבעת עמדה על תכנית הכרייה עצמה בשדה בריר.

בדיון הקודם הופנתה שאלה למשרד המשפטים לעניין עצם קבלת החלטת הממשלה כאשר נמסר לנו כי למשרדי הממשלה הרלוונטיים אשר אמורים לשלוח טרם ההצבעה את עמדתם ולציין האם הם בעד ונגד ולהשתתף בדיונים על מנת להציג את עמדתם – לא ניתנה להם הזדמנות כזו. נבקש לשמוע את התייחסות המשרד לסוגיה.

משרד מבקר המדינה – עו"ד יצחק בקר-סגן ליועץ משפטי – אנו עמלים על איסוף חומר בנושא כבר מס' חודשים. התהליך הבשיל לאחרונה והחלטת מבקר המדינה היא להכניס מטלה לתכנית העבודה בשנה הקרובה בנושא: קידום כרייה בשדה בריר בראי משק הפוספטים. אנו לא קובעים כעת את כל גדרי הביקורת. מן הסתם החלטות הקשורות למדיניות הממשלה יבחנו.

הה"כ מטי צרפתי הרכבי – אבקש שתובא בפני הוועדה חו"ד מפורטת של עמדת משרד הבריאות. לשיטתנו נפל פגם בהחלטת הממשלה מספטמבר 2025 כי לא הוצגו בפניה ולידיעת הציבור עמדות משרד הבריאות והמשרד להגנ"ס. כמו כן היתה התעלמות מהחלטה מס' 980 מינואר 2022 הקובעת שיש לבדוק את ההיבטים הבריאותיים, כמו גם מחו"ד הקודמת של ר' אגף מדיניות ואסטרטגיה במשרד להגנ"ס מנובמבר 2022. להבנתי היתה אמורה להיות מתודולוגיה לבחינת ההיבטים הבריאותיים – האם היא קיימת והאם היא הובאה בפני המועצה הארצית? תיקון שנעשה בתמ"א 114 - האם נבחנו השפעות תנועתיות כתוצאה מריבוי תנועה בכבישים באזור הכרייה?

חייבת להיות שקיפות בקריטריונים של החלטות המדינה בנוגע לחיסול משאבי טבע. החלטת ממשלה מס' 4707 משנת 2006 היתה אמורה להסדיר את התיישבות הבדואים והיא נכרכה בעדכון התמ"א, חלפו 20 שנה והיא נשארה מאחור. יש לתת את הדעת גם על הסוגיה של ניהול סיכונים - גובה התקבולים של המדינה מול לחצי הכרייה ע"י כ"ל.

במכתבו של משרד הבריאות נכתב על פצלי שמן ופוספט ביטומני, מדובר בהוספת 2 גורמים שהם מאוד מסוכנים בכרייה של נפט מהסלע שלא נבחנו ונשענים על תקנות מנדטוריות. הכנת תסקיר השפעה אורכת שנתיים והוא ממומן ונערך ע"י המדינה, מדוע לא התקבלה החלטה לגבש את עמדת הממשלה לאחר הכנת התסקיר? על משרד להגנ"ס ומשרד אנרגיה לקבוע את התמהיל והפרקים בתסקיר.

משרד הבריאות – ד"ר איזבלה קרקיס-מנהלת המחלקה לאפידמיולוגיה – יש מתודולוגיה שנבנתה והיא אמורה להיות מוגשת על בסיס התסקיר ועפ"י נהלי ארגון הבריאות העולמי והמידע הארצי הקיים. אעביר את בקשת הוועדה להעביר אליה את חו"ד המשרד.

חה"כ יעקב מרגי – יש צורך בקבלת עמדה מאוזנת הואיל ומשאבי הטבע של המדינה מצומצמים והיא מאותגרת באתגרים רבים, כלומר בדיקת הצרכים הבריאותיים אל מול הצרכים הכלכליים ואיזון ביניהם. אבקש מהמבקר לדרוש תסקיר סביבתי ולא במילה של פוטנציאל כדי לקבל החלטה נבונה.

חה"כ יוראי להב הרצנו – 5 ימים לפני החלטת הממשלה משרד הבריאות גיבש החלטה מפורשת ולא התאפשר לו להציגה. כלומר החומרים המקצועיים לא הוצגו בפני שרי הממשלה. ההחלטה מביאה למוות מוקדם של הציבור שמתגורר באזור. פתיחת מבקר המדינה בבדיקה בנוגע לכרייה בשדה בריר היא בשורה טובה. לתושבי הפזורה ועיריית ערד מגיעה איכות חיים ואוויר נקי.

משרד המשפטים – עו"ד תום פישר-רפרנט התחדשות עירונית ותכנון ובנייה – לא ידוע אילו מסמכי המשרדים הוגשו והונחו על שולחן הממשלה, ויש לברר זאת מול מזכירות הממשלה. החלטת הממשלה הנוכחית נועדה לתקן את ההחלטה הקודמת היות ויש בה קושי משפטי. לממשלה אין אפשרות לעצור הליך תכנוני בעודו מתקיים. עפ"י החלטת הממשלה הנוכחית המועצה הארצית התבקשה להתקדם עם תסקיר השפעה מדוקדק כדי לבחון היבטים בריאותיים וסביבתיים לרבות חלופת 0. המועצה הארצית כיבדה את החלטת הממשלה והפסיקה את הדיונים. אין מניעה לממשלה לקיים דיון מדיניות במקביל על משק הפוספטים.

משרד להגנת הסביבה – אלעד פנחס-מנהל אגף תכנון ובנייה ירוקה – תסקיר השפעה על הסביבה הוא מסמך נתונים שמייצר בסיס עובדתי והוא מכוח חוק התכנון והבניה. כאשר יהיה תסקיר השפעה סביבתי על שדה בריר – המשרד יוכל להביע את עמדתו. אנו טוענים שכריית פוספטים הוא אירוע סביבתי ובריאותי חמור וגדול, אך עדיין אנו זקוקים לתסקיר השפעה כדי להביע את עמדת המשרד וכחלק מהליך התכנוני. המשרד התעקש שבתסקיר תהיה התייחסות לפזורה בדואית למרות שחלק מהגורמים אמרו שמדובר במבנים שאינם חוקיים שנמצאים באזור.

חה"כ יעקב טסלר – יש לעצור את כל ההליכים עד שמתקבל תסקיר השפעה סביבתי.

חה"כ ואליד אלהואשלה – מלבד תסקיר השפעה סביבתי קיימים 2 יישובים שנמצאים מזרחית לכביש 80 (אל פורעה וא-זערורה) בסמיכות לערד, וכל התקדמות של עבודת המכרה תפגע ביישובים אלה. יש להכיר ביישובים אלה ע"י המדינה.

חה"כ יסמין פרידמן – מדובר באזור מוות שנמצא בתוך אזור יפה. האיום של כ"ל על צמצום מס' העובדים אינו נכון. לא ניתן להעביר את שדה בריר למרכז היכולת. הדיון הוא על תהליך קבלת החלטות בממשלה שהיה פגום היות ולא נשמעה דעותיהם של משרדי הבריאות והגני"ס. האם מבקר המדינה יכול להחליט לדחוק את הנושא הצידה ולא לבדוק אותו?

חה"כ יצחק גולדקנופ – העמדה צריכה להיות שהעבודות בשדה בריר יוקפאו עד לאחר סיום הבדיקה ע"י משרד מבקר המדינה ומשרדי הממשלה הרלוונטיים.

עיריית ערד – עו"ד ניסן בן חמו-חבר מועצה – אנו נמצאים באירוע 30 שנה, האנשים משתנים ואנו ממשיכים לדבר על אותו נושא. לאורך השנים משרד הבריאות התנגד באופן עקבי להקמת מכרה פוספטים, כולל הצגת חו"ד של מומחה. עמדת המשרד להגני"ס משתנה בהתאם לשר המכהן במשרד. מדובר בעננה מעל העיר ערד ומועצת כסייפה. אני מצטרף לקריאה להקפיא את ההחלטה עד שהבדיקה תסתיים.

חכ"ל יעקב ליצמן – בהיותי כשר הבריאות מנעתי את ההחלטה. אין סכנה לעובדי כ"ל שיופטרו. אני רוצה לשמוע ממשרד מבקר המדינה האם הוא הולך לבדוק את החלטת הממשלה האחרונה.

חברת כ"ל-ICL - משה חדד-יו"ר ועד העובדים - יש מפעל כרייה שקיים 70 שנה ויש בו מכרות. המשרד להגני"ס מלווה אותו במשך עשרות שנים ויש השקעות של עשרות מיליוני דולרים באיכה"ס. כל דרישות המשרד מבוצעות אחת לאחת בהשקעות במפעלים בהיקף של 250 מיליון דולר כדי לעמוד בתקנים. לדעתי אין סכנה בכרייה, ואני מוכן שיהיה תסקיר השפעה סביבה ויבחנו ההיבטים הבריאותיים.

ד"ר יעקב ניר-גיאולוג בכיר – יש חשיבות לניצול עוצמות המדינה לצד התחשבות בתושבים. תסקירי השפעה על הסביבה צריכים להיות מוכנים ע"י מדינת ישראל תוך שיתוף גורמי מקצוע. מדינה שמייבאת עובדים מחו"ל אינה יכולה לזעוק על חשש לפיטורי 500 עובדים. המדינה יכולה לייבא פוספטים ולא לפנות עשרות אלפי תושבים ממקום מגוריהם. הבעיה הבריאותית קיימת - אבק שמכיל בתוכו גורמים רדיו-אקטיביים אינו בריא.

חיים וסביבה - סיוון כהן אביטן-נציגת ציבור בוועדה לתכנון מפורט – בדיון הקודם הוועדה שמעה כי תמ"א 14 קבעה ששדה בריר וזוהר דרום הם העתודות היחידות לכריית פוספטים. התמ"א

מדברת על שנת יעד 2045. המפקח על המכרות חידש זיכיון ל- ICL בינואר 2024 לכרות פוספטים עד שנת 2045 מבלי שהיא קיבלה את שדה בריר וזוהר דרום הואיל והם בתהליכי תכנון. נשאלת השאלה איך חודש הזיכיון ל- ICL? הוא מפתח טכנולוגיות ומשקיע הון גדול בתכנון ופיתוח כדי להצליח לנצל את הפוספט הביטונמי. מהפוספט הביטונמי יש 180 מיליון טון. ללא השכבות שנמצאות מתחת לפצלי השמן, מדובר בעתודות שמספיקות ל- 6 שנים. מדובר בפרק זמן שיספיק כדי שמדינת ישראל תאמץ את החלטת הממשלה משנת 2022 ותפתח בבדיקת מדיניות של כריית פוספטים אחראית. ראשי העיר לדורותיהם התנגדו לקידום המכרה, ולכן התכנית הוגדרה כתשתית לאומית וסמכויות התכנון הועברו למועצה הארצית. פקידי משרד האנרגיה מקדמים את התכנית על בסיס מסד נתונים חלקי.

התאחדות התעשיינים בישראל – ניר קנטור-מנהל איגוד הכימיה, פרמצבטיקה ואיכות הסביבה – לתסקיר השפעה על הסביבה יש חשיבות גדולה, הוא מהווה בסיס מידע מקצועי כדי לבחון השפעות של תכניות. ראוי שהממשלה תתקדם עם הנושא ע"י כך שיבוצע תסקיר השפעה על הסביבה והבריאות גם אם הוא ממומן ע"י התעשייה.

לובי 99 - אופיר פרל – אנו רואים מחדל רב-מערכתי של ניהול המדינה את משק הפוספטים. אנו ממתנינים לדוח מבקר המדינה בנושא.

מועצת מקומית כספייה – עבד אל עזיז נסאסרה-ראש המועצה – אין התייחסות לכ-50 אלף תושבים שמתגוררים ביישובים הבלתי-מוכרים. מקום המדינה הבדואים שמרו על המדבר נקי ולא שינו את פני הקרקע. הפסולת מגיעה ממרכז הארץ ונזרקת במדבר.

עיריית ערד - יצחק גורדון-יו"ר ועדת כספים וחבר מועצה – כל חברי מועצת העיר פנו לרה"מ וביקשו לשתף פעולה, אולם הוא לא הסכים להיפגש עימם. לתסקיר השפעה על הסביבה יש עלות תקציבית, ולכן יש לבדוק מי מממן אותו.

משרד האנרגיה – שארבל שחאדה-מנהל אגף מחצבות ומכרות-אין פצלי שמן בכלל בשדה בריר. אם תתוכנן ותאושר הכרייה, הפוספט יועבר לאזור המפעלים. תסקיר השפעה על הסביבה מקודם מתקציב המדינה ואין תלות בתעשייה.

בתום הדיון הוועדה הגיעה למסקנות הבאות:

1. הוועדה מודה למגישי הבקשה לדיון ולכל המשתתפים בדיון.
2. הוועדה מקבלת בברכה את החלטת מבקר המדינה לבחון ביסודיות ולעומק את הליך קידום כריית פוספטים בשדה בריר, כולל החלטת הממשלה מספטמבר 2025. בכך הוועדה משיגה את מטרת הדיון לקבל דוח מלא בנושא.
3. הוועדה מבקשת ממשרד הבריאות להעביר את חו"ד האפידמיולוגית.
4. הוועדה מבקשת ממשרד מבקר המדינה להורות על קיום תסקיר סביבה עמוק טרם קבלת ההחלטה על קידום התכנית.
5. הוועדה דורשת מהממשלה וממוסדות התכנון להימנע מקידום כל הליך למעט הכנת התסקיר.
6. הוועדה תמשיך לעמוד על קבלת החלטות מקצועיות והגונות לטובת תושבי הנגב הנוכחיים והעתידיים.